

Leblancs skæbne — en alternativ fremstilling

nye teori for forbrændings-
processen og påviste, at
vand ikke er et element.
Mén han var også engage-
ret i teknisk kemi fx
krudtfremstilling. Som
påvist i et tidligere arbejde
var hans hennrettelse i 1794
ikke så udfærdiget, som det
så ofte fremstilles.

Afstutning

Den franske Revolution var ikke populær i udlandet. Derfor var der i datiden en vis interesse i at fremstille de revolutionære usympatiske, og det er nok baggrunden for fremstillingen af Lavoisiers og Leblancs skæbne som uretfærdige udtryk for barbari. Tænk fx på »Den røde Pimpernel«, som er helten, der forsøger at hjælpe den franske adel på flugt fra det forfærdelige. Kriges rædsler og henrettelse af deserter og forrædere er uøseligt bundet sammen i fortid og nutid. Historisk kemi er ikke en fagdisciplin, der kan dyrkes uden hensyntagen til den fortidige kontekst.

Litteratur
1. Bostруп, O. 1994, *De revolutionære og de konservative* (København: Dansk Selskab for Historisk Kemi, Teknisk Forlag)
2. Kragh, H. & H.J. Stryh Petersen 1995, *En nyttig videnskab* (København: Gyldendal), 103
3. Bostруп, O. 1996, *Dansk kemi 1770-1807. Den kemiske revolution* (København: Teknisk Forlag)
4. Bostруп, O. 1996, »Lavoisier i europæisk sammenhæng« *Dansk Kemi* 10/17
5. Bostруп, O. 1996, »Lavoisiers død« *Dansk Kemi* 12/36
Kilde
Giroud 1794, »Rapport sur les univers moyens d'extrait avec avantgarde le Sel de soude du Sel marin« *Journal de physique, de chimie, d'histoire naturelle, et des arts* 2, 118

Når man sammenligner

vindes ved afbrænding af tang, var dette virkeligen teknisk kemisk revolution. Nicolas Leblanc fik i 1791 patent på metoden, og en lys fremtid for ham og fransk kemisk industri tegnede sig.

Forræderiet

Louis Philippe og Lebanc
ville ekspandere. Derfor drog
de til England, og indgik i
1790 en hemmelig aftale om
sodafremstilling.
Sådanne hemmelige aftaler
rygtes, og disse rygter nåede
Paris. Hertugen var så
ufornuftig at vende tilbage til
Frankrig. Her så man ganske
alvorligt på sagen. Det var
handel med fjenden, og
forræderi i krigstider har til
alle tider medført dødsstraf.
Hertugen blev henrettet i
1793. Fabrikken blev konfi-
skeret af Staten.
Skaden var sket. Den

nyttige proces var tallet i
Staten's Frelse lod en gruppe
kemikere gennemgå produkti-
onsmetoden. Det bedste, den
kunne forestille sig i den
pågældende situation, var at
offentliggøre metoden på
fransk; så kunne alle interes-
serede franskmænd da få
gåde af den.
Leblanc var sat fra bestil-
ingen. Han blev en fattig og
ensom mand, der begik
selvmord i 1806.

Frankrig gjorde brug af kemikernerne

Lebansprossen

Lebanc ik c. 1/8 / en række gode ideer:
1) Syen i søsølt skal først udskriftes. Det gjorde han ved at opvarme det med vitiol-syre [svqvislyse]; herved dannes det fæste stof gylubersalt [natrumsulfat] og søsølsalt [chloran], som han lod forsvinde op gennem skorstønen

ning til.
Fabrikken
Leblanc overtalte hertugen af Orleans Louis Phillippe til at finansiere bygningen af en fabrik i St. Denis. Produktio-
nen kom i gang c. 1790, og
der blev fremstillet c. 250 kg
soda pr. døgn.

At Ole Bostrop

Nicolas Lebanc døde fattig og ensom i 1806, og dog havde han en snes år forinden opfundet den metode til fremstilling af soda ud fra almindelig salt, som i 1800-t skulle blive grundlaget for alkali-industrien.¹

Hvorfor blev *Lebanc* ikke en hovedrig mand? Hvorfor blev han ikke feteret som en af Frankrigs store sønner? Hvorfor blev hans fabrik beslaglagt? Hvorfor blev hans opskrift-ter offentliggjort af hans anklagere?

I de fleste fremstillinger af kemiens historie omtales det enten som en gæde eller som udtryk for revolutionens råbelighed og brutalitet. I det følgende vil vi se på sagen, således som man dengang gjorde i Frankrig og påvise, at *Lebanc* ikke var den forfulgte uskyldig-hed.

Problestillingen
I slutningen af 1700-t. var man klar over, at det var den samme base, der indgik i søsalt [natriumchlorid] og soda [natriumcarbonat]. Man var klar over, at det er let at omdanne soda til søsalt; man skal blot tilsætte søsalsyre til soda, så får man søsalt og fikserbar luft [carbonoxid]. Vi ville i dag skrive

$$\text{Na}_2\text{CO}_3 + 2\text{HCl} \rightarrow 2\text{NaCl} + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$$

Men det er historisme, man havde ikke formler dengang. Salt kunne man få fat på, men samfundet led af en katastrofal mangel på soda, som var et vigtig råprodukt for den kemiske industri. Kunne man få processen til at gå den anden vej, ville dette ressourceproblem være løst. Det franske Akademi så det og lovede en stor pris til ham, der kunne klare det.